

Mekânsal Ayrışmayı Yürüyerek Okumak: Karaköy'ün Hayali Sınırları ¹

*

Yasemin Bahçekapılı²
ORCID: 0000-0002-9369-4982

Öz

Mekânsal ayrışma tartışmalarında ırk, etnisite ve sınıf temelli farklılıklar ele alınırken toplumsal yaşamdaki yeni dinamiklerle birlikte tartışmalara toplumsal statü, kültürel düzey ve yaşam biçimi gibi etkenler dahil edilmiştir. Bu çalışmada kentsel politikalarla ve toplumsal olarak üretilen ve sürdürülebilir kılınan mekânsal ayrışma, İstanbul'un Karaköy semti üzerinden ele alınmıştır. Araştırmada Karaköy semtinin güncel sosyal, ekonomik, kültürel ve mekânsal özellikleri ele alındığında semtin bu özelliklerinin şekillenmesinde birçok farklı etkenle karşılaşmıştır. Karaköy'de kültür ve sanat alanının genişlemesi, Galataport Projesi ve Beyoğlu genelinde yaşanan olaylar sonucu farklı sektörleri içinde barındıran Karaköy toplumsal sınıflara ve gruplara bir arada ama farklı bölgelerde ev sahipliği yapmaya başlamıştır. Araştırmada Karaköy'deki ayrışmanın ekonomik temeli olsa da Bourdieücü anlamda sermayeler temelli yaşandığı ortaya konulmuştur. Kültürel sermaye ayrışmayı oluşturan temel belirleyici olmuştur. Durum çalışması olan çalışmada 36 derinlemesine mülakat ve gözlem ile gerçekleştirilen saha çalışması esnasında yürüme yöntemi kendiliğinden gelişmiştir. Katılımcılarla sahada yapılan yürüyüşlerle katılımcıların Karaköy algıları hakkında bilgi edinilmiş ve semtin mekânsal ayrışması haritalandırılmıştır. Araştırmada kullanılan yürüme yöntemi literatürde gezici yöntemler başlığında rehberli gezi yöntemi olarak yer almaktadır. Çalışma bu bağlamda kent çalışmalarında yeni metodolojik arayışlar tartışmasına katkı sağlamaktadır. Yürüyüşlerle ortaya çıkan hayali sınırlar kentlinin kent mekânıyla ve toplumla kurduğu ilişkiyi göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Mekânsal ayrışma, sosyo-ekonomik ayrışma, kentsel dönüşüm, kültürel sermaye, rehberli gezi.*

¹ Bu makale Yasemin Bahçekapılı tarafından 2018 yılında tamamlanmış "Kent Merkezinde Toplumsallaşma Pratikleri: Karaköy Örneği" başlıklı yüksek lisans tezi esas alınarak hazırlanmıştır.

² Doktora Öğrencisi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, E-mail: bahcekapilyasemin@gmail.com

idealkent ©

ISSN: 1307-9905 E-ISSN: 2602-2133

Kentleşme ve Ekonomi Özel Sayısı, Cilt *Volume* 11, Yıl *Year* 2020-3, 1375-1406

DOI: 10.31198/idealkent.675453

Reading Spatial Segregation by Walking: Imaginary Borders of Karaköy

*

Yasemin Bahçekapılı³
ORCID: 0000-0002-9369-4982

Abstract

In the spatial segregation discussions, while race, ethnicity and class-based differences were discussed, with the new dynamics in social life, factors such as social status, cultural level and life-style were included in the discussions. In this study, spatial segregation which produce and sustain by urban policies and society was analyzed in Karaköy district of Istanbul. As a result of the expansion of the culture and art field in Karaköy, the Galataport Project and events throughout Beyoğlu, Karaköy, which includes different sectors, started to host social classes/groups together but in different areas. In this research, it is revealed that although it has economic basis, segregation in Karaköy is based on Bourdieu's capitals. Cultural capital was the main determinant of the segregation. In the case study involving 36 in-depth interviews and observations, walking method was developed spontaneously during the research. Within the walks, the participants gave information about their perceptions on Karaköy and the spatial segregation of the neighborhood were mapped. In this context the study contributes to the discussion of new methodological approaches in urban studies. The imaginary boundaries that emerge with the walks are important in terms of showing the relationship that people established with the urban space and society.

Keywords: *Spatial segregation, socio-economic segregation, urban transformation, cultural capital, commented walk.*

³ PhD Student, Mimar Sinan Fine Arts University, E-mail: bahcekapilyasemin@gmail.com

Giriş

İnsan ve ürün hareketliliğinin hız kazandığı dönem olan 1980'li yıllar sosyal bilimlerde birçok tartışmayı canlandırdı, geliştirdi ve üretti. Kentsel mekân üzerinden mekânsal ayrışmayı ele alan çalışmalar da sanayileşme, kapitalizm ve küreselleşme olguları ve bu olguların getirdiği toplumsal gerçeklikler üzerinden temellendi. Bu üç olgunun kentsel mekân üzerindeki etkisinin toplumsala yansımaları toplumda yeni çatışmaları oluştururken var olanları da geliştirdi. Var olan mekânsal ayrışma dinamiklerine yenilerini ekleyen bu olgularla birlikte mekânsal ve toplumsal ayrışma tartışması sosyal bilimlerin gündeminde kaldı.

Mekânsal ayrışma tartışmasının temelinde ekonomik ve toplumsal etkiler yer almaktadır: Ayrışma gelir düzeyi yüksek gruplarda kendi mekânlarını oluşturmalarıyla şekillenirken gelir düzeyi yüksek olmayan gruplarda mekânsal seçimde zorunluluklar belirleyicidir. Kente yeni gelenler ise çoğunlukla hemşehrilik ilişkileriyle birlikte kendilerine ait tanımlanmış mekânlara yönelirler. Benzer şekilde etnik ve dini gruplar da özellikle tarihsel arka plana sahip olarak kentin belirli bölgelerinde yoğunlaşır. Yüceşahin ve Tuysuz'un aktarımına göre (2011, s.161); mekândaki sosyal ilişkilerin ve buna bağlı olarak gelişen mekânsal farklılaşmaların etnisite, dinsel gruplar ya da hemşehrilik bağlarına göre geliştiğini inceleyen çalışmalar olduğu gibi (Castles ve Miller, 2008; Ellis, vd., 2004; Knox ve Pinch, 2006; Li ve Wu, 2006; Murdie ve Borgegard, 1998; Musterd ve Ostendorf, 2009; Ogden ve Winchester, 1975), kentteki mekânsal kutuplaşma ve farklılaşmaların kentli nüfusun eğitim durumu, gelir durumu, sosyal statü, meslek grupları ve yaşam biçimi gibi değişkenler açısından ele alındığı çalışmalar da bulunmaktadır (Beshers, 1962; Castles ve Miller, 2008; Fielding, 2004; Firidin Özgür, 2006; Grannis, 2002; Hamnett ve Cross, 1998; Kempen, 1994; Li ve Wu, 2006; Wessel, 2000).

Harvey (2002) mekânsal ayrışmaya yönelik yeni yaklaşım ihtiyacından bahsederken sosyolojik açıklamaları indirgemeci olmakla eleştirir. O'na göre mekânsal ayrışma, benzer insanların yakın yaşama isteğinden ötedir. Harvey, 1) "benzer" olarak tanımlananın karmaşıklığı; 2) benzerliğin mi yakın yaşamayı getirdiği yoksa yakın yaşamanın mı benzerliği arttırdığı karmaşasından dolayı bu yaklaşıma şüpheyle yaklaşır. Benzer şekilde neo-klasik iktisat teorilerini mekânsal ayrışmayı üreten etken olarak "yararı en çoğa çıkaran bağımsız tüketici davranışları"nu göstermenin "yarar" kavramının belirsizliği ve bireylerin tüketim tercihlerinde etkisi olan faktörlerin çeşitliliği bağlamında indirgemeci bulur. Harvey, çoğu çalışmada yapıldığı gibi, mekânsal

ayrışmanın toplumsal yapıdaki değişimlere neden olduğunu veya tam tersini önermenin yüzeyel bilgiler sunacağını söyleyerek mekânsal ayrışma ve toplumsal yapı arasındaki ilişkiyi çözümlmek için 4 varsayım üzerinden gidilebileceğini söyler:

1. Mekânsal farklılaşma, kapitalist toplumdaki toplumsal ilişkilerin yeniden üretimi çerçevesinde açıklanmalıdır;
2. Mekânsal birimler (komşuluk birimleri, yerel topluluklar), bireylerin değerlerini, beklentilerini, tüketim alışkanlıklarını, piyasa donanımlarını ve bilinç hallerini önemli ölçüde etkileyecek özel toplumsal etki-leşim ortamlarıdır;
3. Büyük nüfus yoğunluklarının farklı topluluklara ayrılması, Marksist anlamda sınıf bilincinin bölünmesine hizmet eder ve bu nedenle sınıf mücadelesi yoluyla kapitalizmden sosyalizme dönüşümü güçleştirir; fakat:
4. Mekânsal farklılaşma modelleri kapitalist toplumdaki çelişkilerin birçoğunu yansıtır ve somutlaştırır. Bunları yaratan ve sürdüren süreçler, sonuç olarak, istikrarsızlık ve çatışma mekânlarıdır (Harvey, 2002, s. 161).

Harvey, değerlendirmesinde mekânsal ayrışmanın “kapitalist üretim sürecinden doğan güçlerce” üretildiğini; bireylerin ise kamusal alanda kendini “ifade etme ve potansiyellerini gerçekleştirme” isteğiyle bu denklemde yerini aldığını ifade etmektedir. Mekânsal ayrışmanın geline son noktada ilk olarak ırk, etnisite ve sınıf temelli farklılıklar; ardından bunlara ek olarak toplumsal statü, kültürel düzey, yaşam biçimi gibi etkenler üzerinden geliştiğini söylemek mümkündür.

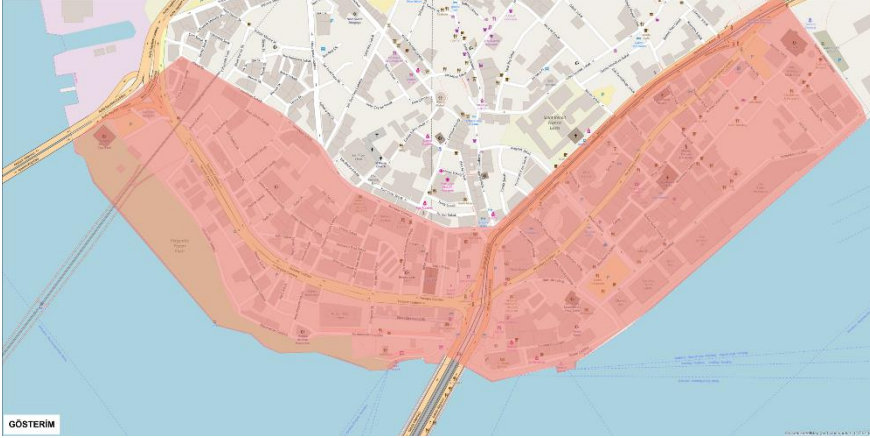
Bu araştırma kapsamında mekânsal ayrışma İstanbul’un Karaköy semti üzerinden ele alınmıştır. Hem kentsel politikalarla hem de toplumsal olarak üretilen ve/veya sürdürülebilir kılınan mekânsal ayrışmanın temelleri bu araştırmanın problemini oluşturmaktadır. Çalışmada mekânsal ayrışmanın temelinde yer alan kabulleri, mekânsal ayrışmanın sebeplerini; mekânsal ayrışmanın kent mekânını ve mekânın içerisinde yer alan toplulukları nasıl şekillendirdiğini analiz etmek amaçlanmıştır. Bu bağlamda küresel düzeyde yaşanan dönüşümlerle birlikte, kent mekânının sürekli kendini yeniden üretme stratejileri yanında kişilerin kimlik inşası ve buna bağlı olarak kurdukları toplumsal ilişkilerde mekânla kurdukları ilişkiler ele alınmıştır.

Mekânın toplumsal (yeniden) üretimini problem edinen araştırmada İstanbul'un Karaköy semtinde kamusal mekânlar ve üçüncü yerler⁴ üzerinden bir durum çalışması (*case study*) gerçekleştirilmiştir. Saha araştırmasında derinlemesine mülakatlar ve gözlemler yanında kullanılan yürüme yöntemiyle kentin hayali sınırları keşfedilmiş; kent araştırmalarında yeni metodolojik yaklaşımların gerekliliği ortaya konmuştur.

Makalede ilk olarak araştırma sahası olan Karaköy'de yaşanan kentsel dönüşüm süreci mekânsal ayrışma bağlamında ele alınmıştır. Ardından kentte yürümek ve araştırma için yürümek konuları tartışmaya açılmış ve yürüme yönteminin araştırmada nasıl kullanıldığı aktarılmıştır. Araştırma bulguları ve bulguların analizleri ardından sonuç bölümüyle kentteki hayali sınırlara ve sınırları oluşturan dinamiklere yönelik tartışma geliştirilmiştir.

Karaköy'de Mekânsal Ayrışma Süreci

Araştırmada Karaköy'ün sınırları batıda Atatürk köprüsüyle, doğuda Galataport inşa sahasıyla, kuzeyde ise Bankalar Caddesi ve Kemeraltı Caddesi'yle çizilmiştir. Bu sınırlamada tarihsel süreklilik ve toplumsal kabuller temel alınmıştır.

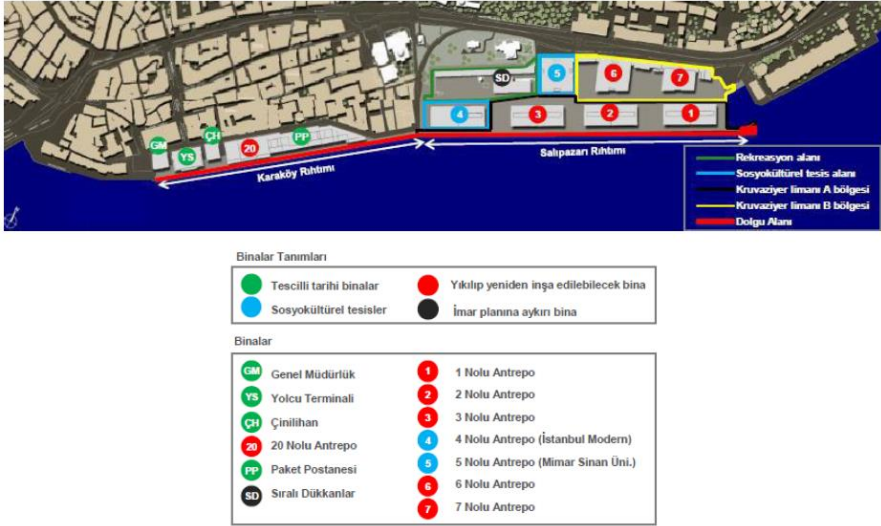
Harita 1. Araştırma Sahası: Karaköy

Köklü tarihinin yanında ticaretle, ulaşım araçlarının düğüm noktası olmasıyla ve sahip olduğu limanla öne çıkan Karaköy, 2000'lerin başından itibaren

⁴ Amerikalı sosyolog Ray Oldenburg'ün kavramsallaştırdığı olan üçüncü yerler, birinci yer evden, ikinci yer işten sonra gelen insanların düzenli olarak bir araya geldiği mekânları ifade eder. Daha detaylı tartışma için bkz. Bahçekapılı, Y. (2018).

çeşitli aktörlerin devreye girmesi ve İstanbul genelinde yaşanan gelişmeler sonucu hızlı bir dönüşüm sürecine girmiştir. Ticari hayatın kalbini oluşturan Perşembe Pazarı'yla hareketli bir gündelik akışa sahip olan Karaköy, gündüzleri sahip olduğu canlılığı iş yerleri kapanınca kaybeden, tehlikeli bir semtti. Şehir merkezlerinde hizmet sektörünün yoğunlaşması ve yeniden yapılandırma süreçleriyle birlikte Karaköy, toplumsal yaşamının da dönüşmesiyle birlikte yeni dinamiklere sahip olmuştur. Kendini en iyi kent mekânında gerçekleştiren neoliberalizmle neoliberal kentleşme/kent kavramı gelişmiş; kentler neoliberal politikalarla birlikte sınıfsal olarak yeniden düzenlenmiş ve kentin metalaştırılması ve sadece tüketimin mekânı değil tüketimin nesnesi haline getirilmesiyle kentlerin kamusal mekânsal varlığı aşındırılmıştır (Kurtuluş, 2006).

Neoliberal politikaların domine ettiği kentlerin yeniden yapılandırma süreci Karaköy'de en yoğun olarak Galataport Projesi'yle yaşanmıştır. Asıl adıyla Salıpazarı Kruvaziyer Liman Projesi, 2002 yılında duyurulsa da projenin önünü açan yasal düzenlemeler ise 1990'lı yıllara uzanmaktadır.

Görsel 1. Galataport Proje Sahası'nda Bulunan Mevcut Yapıların Plan Durumları (ÇED Raporu, 2015, s. 56)

ÇED Raporu'nda belirtildiğine göre proje "deniz araçlarının yanaşabileceği ticari amaçlı liman, iskele ve rıhtımlar"ı, "turizm konaklama tesisleri (100 oda ve üzeri oteller, tatil köyleri, turizm kompleksleri vb.)"ni, ofis, yeme içme,

rekreasyon ve kültürel alanları içermektedir. “Zemin altında ise perakende alanları, yolcu terminali, depolar, teknik alanlar ve otoparklar bulunacaktır” (ÇED Raporu, 2015, s. 4). Yolcuların gemilerden terminal alanlarına ulaşımı, pasaport kontrolü ve gümrük işlemleri zemin altında yapılarak “zemin üstü kamunun kullanımına bırakılacaktır” (ÇED Raporu, 2015, s. 61).

Karaköy'ün dönüşümünde Galataport gibi büyük ölçekli bir proje etkeninin yanında kentsel mekânda yaşanan çok çeşitli değişimler de etkili olmuştur. 2004 yılında hem bireysel sanatçıların Karaköy'e yönelmesi hem de İstanbul Modern Sanat Müzesi'nin Karaköy'e taşınmasıyla birlikte kültür ve sanat sektörü Karaköy'ün yeni yüzlerinden birini oluşturmuştur. İstiklal Caddesi ve Cihangir'de artan fiyatlar ise hem bireysel sanatçıların Karaköy'e yönelmesinde hem de eğlence sektörü kullanıcılarının mekânsal olarak yeni arayışlara girmesinde etkili olmuştur.

Bunlara ek olarak Beyoğlu genelinde yaşanan olaylar da Karaköy'ün güncel halinin oluşmasında etkili olmuştur: İlk olarak Asmalımescit'te yerel yönetimin işletmelerin kaldırım üzerindeki masa sandalyelerine müdahalesi bölgenin sosyalleşme dinamiğini olumsuz yönde etkilemiştir. Ardından Gezi Parkı Protestoları sonrası Taksim ve çevresindeki polislerin yoğunluğuyla ve aynı bölgedeki altyapı çalışmalarıyla hem toplumsal hem de fiziksel anlamda bölgenin kullanımı kısıtlanmıştır. Terör olaylarına bağlı olarak turist profilinin değişmesi ve tüm bunlar sonucu Beyoğlu'nun hem toplumsal hem de mekânsal dinamiklerinin dönüşümüyle bu bölgenin kullanıcıları kendine alternatif mekânlar aramaya başlamıştır. Bu arayışta Karaköy, Beşiktaş ve Kadıköy ön plana çıkmış; Karaköy mekânsal yakınlığı ve merkezi konumunun etkisiyle mekânsal arayışta olan toplumsal grubu kendine çekmiştir.

Bu noktada Karaköy, eğlence sektörünün yoğunlaştığı bir bölgeye sahip olurken Perşembe Pazarı ve Bankalar Caddesi'nden oluşan bölge ticaretin devam ettiği bir bölge olarak mekânsal varlığını sürdürmüştür. Tramvay hatından Atatürk Köprüsü'ne doğru devam eden bölge ağırlıklı olarak ticari ama aynı zamanda özellikle Bankalar Caddesi'ndeki kültür kurumlarının varlığıyla kültürel ve Galata'yla olan ilişkisiyle turistik özelliğini devam ettiren; Galataport inşa sahasına kadar devam eden bölge ise işletmelerin, tasarım dükkanlarının, butiklerin ve sanat galerilerinin yoğunlukta olduğu bir özellik kazanmıştır. Semtin iki farklı işleve eş zamanlı olarak karşılık vermesiyle bu iki bölge hem araç yollarıyla fiziksel hem de toplumsal temele dayanan hayali bir sınırla birbirinden ayrılmıştır.

Kent Araştırmalarında Metodolojik Arayışlar: Kentte Yürümek, Rehberli Gezi, Hayali Sınırlar ve Zihinsel Haritalar

Genellikle sosyoloji ve antropoloji bilim dalları, araştırma konularına bağlı olarak derinlemesine mülakat ve gözlem tekniklerinin yanında farklı tekniklere başvurmakta ve araştırma kurgusunu sahayla, sahadaki insanlarla oluşturmaktadır. Özellikle etnografi yöntemiyle çeşitlenen bu tekniklerin literatürde pek çok örneğini görmek mümkündür. Wacquant'ın bir gettonun gündelik hayatını incelemek için oradaki boks salonuna üye olmasını anlatan, üzerinde çalıştığı sahayı bedensel olarak deneyimlediği araştırması *Ruh ve Beden: Acemi Bir Boksörün Defterleri* kitabı (2004/2012) ise en tanınmış örneği oluşturur.

Birçok disiplini içinde barındırmasıyla kent araştırmaları kentin keşfinde sosyoloji ve antropolojiye benzer şekilde metodolojik arayışlara girmiştir. Bu durumda hızla değişen toplumsal mekânın çözümlemesinde var olan yöntemlerin yetersiz kalması bir etkidir. Kenti var edenin kentli olduğuna dair yaklaşım, Le Breton'da şu sözlerle somutlaşmaktadır:

Kent ancak sakinlerinin adımlarıyla ya da onu yürüyüşleriyle, buluşmalarıyla, dükkanlarına, ibadet yerlerine, resmi dairelerine, istasyonlarına, kafelelerine, eğlence yerlerine vb. girip çıkmalarıyla canlandırarak yaratan gezginleriyle var olabilir. Gelip geçenler kentin canlılığının ya da uyumasının, verdiği zevkin ya da sıkıntının işaretidir (Le Breton, 2016, s. 103).

Le Breton'un bıraktığı yerden 19. yüzyıldaki Paris'e bakıldığında o dönemde "amaçsızca dolaşan kişi"lere flanör (*flâneur*) denmekteydi. İnsan o dönemin yeni megapollerinde (Berlin, Londra, Paris) yürürken, ayrı dünyalara benzeyen birbirinden tamamen farklı semtlerden geçirdi (Gros, 2009/2017, s. 62). Flanörün bu kent yürüyüşleri tüketim dayatmasına bir başkaldırıydı: Flanör, kalabalıklar içerisinde yalnızlığıyla ve anonimliğiyle kenti keşfeder ve "amatör bir dedektif" gibi onu gözlemler; büyük kentlerdeki kalabalıklara bir ruh kazandırmayı amaçlardı (Benjamin, 1982/2002).

Flanör kelimesi 16. yüzyıldaki ilk kullanımında cinsiyete özel bir eylemi ifade etmezken zaman içerisinde erkeğe özel kılınmıştır (Elkin, 2016/2018). Zaman ve paraya sahip, dikkatini vermesi gereken acil bir sorumluluğu olmayan erkeğe has bir ayrıcalık ve serbestliğin sureti olan flanör, ayaklarıyla ezberlediği için orada yaşayan pek çok kimseden daha iyi anlıyordu şehri (Elkin, 2016/2018, s.13). Flanörler, günlerini istedikleri yerde ve istediği şekilde

geçiriyor, kenti yürüyor, yürürken düşünüyor ya da sadece “aylaklık” yapıyor, kimi zaman da bir duvara, bir pasajın girişine sırtlarını dayayarak kenti ve kentliyi izliyor; aynı şartlara sahip kadınlar ise tüm bu imkanlardan mahrum olarak kentlerde yaşıyordu. Kimi kadınlar toplumsal dayatmalara aldırmadan kentlerde (aynı zamanda doğada) yürüse de yürümek, ya da flanörlük erkeklerin domine ettiği bir eylemi oluşturuyordu. Günümüzde ise kentlerde yürümek; aylaklık etmek, düşünmek, yeni gidilen bir kenti tanımak, mekânla bağ kurmak, politik eylem gibi sebeplerle kadınlar tarafından yapılan ve kadınları, beraberinde getirdiği problemlerle baş etme yolları aramaya iten bir eylemdir. Elkin, ilk olarak 2016 yılında “Flanöz: Şehirde Yürüyen Kadınlar Paris, New York, Tokyo, Venedik ve Londra” kitabında flanör kavramının dişil hali olan, “şehirlerde bulunan aylak, salınarak etrafı gözlemleyen kişi” anlamına gelen flanöz kavramını kullanmıştır. Böylece kentli gözlemciyi sadece erkek olarak kabul eden flanöre karşılık flanöz, kentlerde yürüyen kadınların varlığını pek çok karşı çıkış ve inkar eşliğinde literatüre sokmuştur.

Kentlerde yürüme özgürlüğü, feminist perspektifteki öneminin yanında bir kentli olarak yaşanılan, ziyaret edilen ya da sadece merak edilen bir mekânda bulunmanın ve o mekânı deneyimlemenin verdiği avantajlardan yararlanmak demektir. Oldukça basit ve ücretsiz olan bir eylemin, yürümenin, verdiği özgürlük hissinden bahseden yazarlar gösteriyor ki kent yaşamı ulaştığı noktada yaşattığı kapana sıkışmışlık hissiyle, kentliyi, dolandığını hissettiği zincirlerden kurtaracak, devingenliğini ve ilerleyişini ona hissettirecek eylemlere yöneltmekteydi. Kent yaşamının sunduklarından memnun olanların aksine, yürümeye yönelen kentliler, mekânla en yoğun şekilde ilişki kuran, dolayısıyla mekânsal hassasiyeti en yoğun olan kentlileri oluşturdu.

Küresel kent (Sassen, 2001) tartışmalarıyla birlikte dünya genelinde yaşanan politik ve ekonomik bir yeniden düzenlemenin yanı sıra metropollerdeki kentsel yaşamın değişiminden de bahsetmek gerekir. Harvey (2001/2012) kentlerin küresel alanda öne çıkmak için çeşitli stratejiler geliştirdiğinden bahseder: Bu stratejilerden biri tüketimin mekânsal dağılımına müdahaledir. Bu stratejiyi kullanan kentlerde tüketim yarı kamusal mekânlardan kamusal mekânlara kadar sızar ve kentin büyük bir kısmını domine eder. Yürümek ise kamusal mekânın tüketilmesine ve özgürleştirici özelliğini yitirmesine bir başkaldırıdır. Kentli yürüyerek tüm kenti deneyimler ve “kentin özelleştirilmiş küçük bir parçasında değil tamamında yaşar” (Solnit, 2000/2016, s.256).

Kenti bütün olarak deneyimleyen ve kent yaşamının tüm aktörleriyle etkileşimde olan kentli, büyük kentin içinde barındırdığı çeşitlilikle çevrilir ve kent, gündelik hayatında karşılaşmaların mekânı olarak anlam kazanır.

Bir kent tek bir sakininin bilebileceğinden her zaman çok daha fazlasını barındırır ve büyük şehirler de, bilinmezlikleri ve olasılıklarıyla hayal gücünü her daim kışkırtırlar (Solnit, 2000/2016, s.249-250). Kentsel mekânı anlamak için kentliye, kentlinin yürüme pratiğine bakmak bu çalışmada kullanılan temel yaklaşımlardan biridir. Kenti yürümek çeşitli akademik çalışmalarda kullanılmaktadır: İstanbul 2023 kitabı (Logie ve Morvan, 2017) bunun en bilinen örneğidir. Farklı derneklerce yapılan kent yürüyüşleri ve kenti yürümeyle ilgili panel ve konferanslar yürüme pratiğinin sosyal bilimlerdeki yeni yöntemsel arayışlardaki yerini göstermektedir. Kentlerdeki hafıza mekânlarını araştırmak için yürümek (Karakutu Derneği'nin yürüyüşleri ve Cins Adımlar Ekibi vb.), kenti tüm kentli için yaşanabilir hale getirmek için yürümek (Sokak Bizim Derneği'nin Kaldırım Nerede çalışması vb.) , mekânsal analiz çalışmaları için yürümek (İki Deniz Arası Projesi ve Aksümer, 2019; Kap Yücel ve Salt, 2018; Layeb ve Salem, 2014; Tümerdem Medaric, 2018 vd.), sakatlığı olan insanların günlük hareketliliklerindeki zorlukları araştırmak için yürümek (Meissonnier ve Dejoux, 2016) gibi çeşitlenen birçok konuda hem akademik hem de sivil toplum alanında uluslararası çalışmalar yürütülmektedir.

Literatürde araştırmalarda yürümek "rehberli gezi" (*commented walk*) olarak tanımlanmaktadır. Rehberli gezi, "gezici yöntemler" (*mobile methodologies*) literatürü içinde yer alan, araştırma katılımcılarıyla birlikte sahada dolaşarak yapılan bir yöntemdir (Aksümer, 2019). Yürüme, algılama ve tanımlamanın aynı anda yapıldığı rehberli gezi, insanların kendilerini yansıtmaya ve kendilerini içinde buldukları durumları anlama, tanımlama ve yorumlama becerilerine dayanır (Thibault, 2013). Rehberli gezi yöntemini geliştiren bilim insanlarından Thibault (2013), konuyu metodolojik olarak ele aldığı anda temelde iki noktaya dikkat çekmiştir: Araştırma katılımcıları yürürken hem ileriye dönük (*prospective*) hem de geçmişe dönük (*retrospective*) bir yaklaşım benimsemektedir. Eşiklerin ve geçişlerin varlığı, karşılaştırmayı ve anlık deneyimleri perspektif haline getirmeyi teşvik etmektedir. İkinci olarak yürüyüş sonrasında yapılan yarı yapılandırılmış mülakatlar katılımcıların yürüyüş deneyimini gözden geçirmesine izin vermekte; böylece eski deneyimler yeni deneyimler eşliğinde ve onlardan ayrı olarak tekrar yorumlanmaktadır. Klasik mülakat yönteminin aksine yürüme yöntemini kullanmak araştırmacıyı keskin tanımlamalardan ve kentsel mekânı bölmekten kurtarır (Petiteau,

2001; Gatta ve Palumbo, 2016, s. 252). Yürümeyle konuşmanın birlikteliğiyle iki ayrı kamusal mekân kavramı kesişmektedir: Chicago Okulu'nun tanımıyla dolaşım ve hareket alanı olarak kamusal mekân ve Habermas'ın kamusal alan tanımında olduğu gibi iletişim mekânı olarak kamusal mekân (Tonnelat, 2007; Gatta ve Palumbo, 2016, s. 252).

Durum çalışması yöntemiyle gerçekleştirilen bu çalışmada yarı yapılandırılmış mülakat formlarıyla 36 kişiyle derinlemesine mülakat ve saha gözlemleri gerçekleştirilmiştir. Bunlara ek olarak 12 katılımcıyla yapılan yürüyüşler de çalışmanın özgünlüğünü oluşturmaktadır. Sosyo-mekânsal ayrışmanın analizinde kullanılan yürüyüşler sonucunda açığa çıkan hayali sınırlar ve oluşan zihinsel haritalar araştırma sahasına yönelik alguları ortaya koymakta ve kent mekânının nasıl algılanıp yaşandığını tahlil etme imkanı sağlamaktadır.

Çalışmada katılımcılarla gerçekleştirilen yürüyüşler, araştırma esnasında kendiliğinden gelişmiştir. İlk mülakatlarda katılımcılarla buluşup mülakat mekânına giderkenki süreçte "Karaköy aslında tam olarak neresi?", "Karaköy nerede başlar ve biter?" sorularının cevaplarının irdelenmesi ve her katılımcıdan farklı cevapların alınması üzerine yürüme yöntemi geliştirilmiştir. Bu yürüyüşlerde katılımcılardan Karaköy'ü tanıtmak amaçlı Karaköy'de araştırmacıyla birlikte bir yürüyüş yapmaları istenmiştir. Yürüyüşlere araştırmacının hiçbir müdahalesi olmamış; başlangıç ve bitiş noktaları, duraklamalar, yürüyüşün rotası, yürüyüşün günü ve saati katılımcılar tarafından belirlenmiştir. Yürürken katılımcıların yürünen yerlere dair konuşması, araştırmada mülakat ve yürüyüşün birleştiği anları oluşturmuştur. Yürüyüşlerle katılımcıların mekânla nasıl bir bağ kurdukları ortaya çıkmış ve katılımcılar yürüyerek mekânı anlatırken kendi algılarını göstermiş; aynı zamanda kendi algılarının mekândaki karşılığını görmüşlerdir. Yürüyüşler sonrasında yarı yapılandırılmış mülakatlara devam eden görüşmede katılımcılar soruları cevaplarırken yürüyüş deneyimlerine de atıfta bulunmuş; Thibaud'un (2013) vurguladığı gibi eski ve yeni deneyimler birlikte değerlendirilmiştir. Araştırmada yürüme yöntemiyle ortaya çıkan veriler Karaköy'ün sınırları ve nasıl bir yer olduğu ile hangi toplumsal gruplara hitap ettiği sorularına cevap vermiştir. Yürüyüşler aynı zamanda mekânın sosyo-ekonomik ayrışmasının harita üzerinde gösterimini mümkün kılmıştır. Katılımcıların yürüyüş rotalarından oluşan haritalar zihinsel haritalar olarak adlandırılmış; yürüyüşler ve mülakatlar sonucu ortaya çıkan bölgelendirmeler hayali sınırlarla tanımlanmıştır.

Hayali sınırlar kentle ve toplumla kurduğumuz ilişkiyi göstermesi bakımından önemlidir. Temel olarak, kişinin öznel yargılarıyla kenti ya da kentteki bir bölgeyi kendi içinde ayırıştırmasıyla hayali sınırlar oluşur. Kişinin öznel yargılarını, söz konusu mekâna dair kişisel deneyimleri, düşünceleri, ait hissettiği toplumsal grubun kabulleri oluşturur. Hayali sınırların çekildiği noktalarla ve hayali sınırlarla oluşan bölgelere atfedilen özelliklerle mekânın nasıl ayrıştığı ve bu ayrışmada ötekiyle nasıl bir ilişki kurulduğu ortaya konmaktadır.

Çalışmadaki hayali sınırlar kavramına benzer şekilde Elkin, şehirlerdeki görünmez sınırlardan bahseder:

Şehirler görünmez sınırlardan, kimin nereye gideceğinin sınırlarını çizen soyut gümrük kapılarından oluşur: Belli mahalleler, barlar ve lokantalar, parklar, görünürde herkese açık olan alanlar farklı tür insanlar için ayrılmış gibidir. Buna öylesine alışmışız ki artık bu ayrımların altında yatan değerleri zar zor fark edebiliyoruz. Görünmez olabilirler, ancak şehirde nasıl dolaştığımızı onlar belirliyor (Elkin, 2016/2018, s.339).

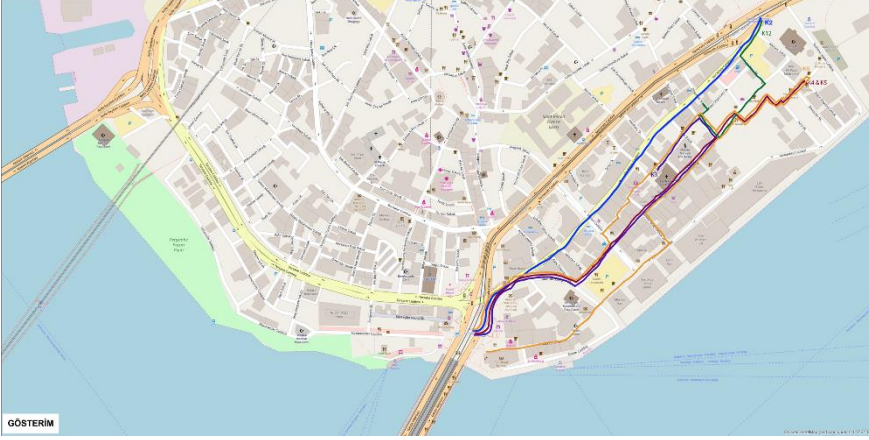
Elkin'in bahsettiği görünmez sınırları oluşturan ve bu sınırların oluşturduğu yerler arasındaki ayrımın altında yatan değerleri ve sebepleri analiz etmeyi amaçlayan bu çalışmada yapılan yürüyüşler, bir mülakatın ya da gözlemin sağlayamayacağı bir deneyimi mümkün kılmış; hayali sınırların kent-sel yaşamdaki belirleyiciliği ve kişilerce nasıl algılandığını ortaya çıkarmakta önemli ve özgün bir yöntem olmuştur.

Zihinsel Haritalar Üzerinden Kentin Hayali Sınırlarını Keşfetmek

Araştırmada çalışma grubu belirlenirken katılımcıların⁵ Karaköy'le kurduğu ilişki temel alınmış ve katılımcılar 1) işletmelere gelen müşteriler, 2) işletme ve dükkân çalışanları, 3) uzun süreli esnaf, 4) kültür sanat sektörü çalışanları olarak dört gruba ayrılmıştır. Bu bölümde bulgular bu gruplandırma üzerinden ortaya koyulacaktır.

⁵ Metin içinde katılımcıların cinsiyeti, yaşları ve yürüyüş rotalarının rengi parantez içinde belirtilmiştir. Tırnak içindeki ifadeler katılımcılardan doğrudan alıntıdır.

1. Grup: Müşteriler

Harita 2. Müşterilerin yürüyüş rotaları

Katılımcı 2 (E, 24, mavi), “otantik⁶, kendine özgü havası olan” bir yer olarak tanımladığı Karaköy’ü eğlence sektörüyle sınırlı bir alan olarak görmektedir. Karaköy’ün sokak sokak farklılaşabildiğini; orta bütçeye hitap eden bir yer olduğunu ve eğer düşük bütçeye hitap ederse, Karaköy’ün “arındırılmış / kurtarılmış bölge” olma özelliğini yitireceğini söyleyen katılımcı, düşük bütçelere göre açılacak mekânlarla Karaköy’ün “kültür seviyesi yüksek insanlar”dan oluşan profilinin değişeceğine yönelik duyduğu endişeyi ifade etmiştir. Bu endişe, kişilerin gündelik hayatta gerçekleştirdikleri eylemlerle ve toplum içerisinde kendileri hakkında yaydıkları izlenim için kullandıkları çeşitli temsillerle parçası oldukları toplumsal grubun, “toplumsallaşmış öznellik” (Bourdieu, 1992/2014, s. 116) olarak tanımlanan habitusun (Bourdieu, 1979/2015; 1992/2014) değişim ihtimaline karşı gelişmiştir. Bu örnekte kişilerin sahip olduğu ekonomik kaynakları ifade eden ekonomik sermayeyle (Bourdieu, 1979/2015; 1992/2014) aileden veya eğitim yoluyla edinilen bilgileri, kültür düzeyini temsil eden kültürel sermaye (Bourdieu, 1979/2015; 1992/2014) birbirine bağlı bir şekilde eş öneme sahip olarak mekândaki etkisi itibarıyla habitusu oluşturan belirleyicileri oluşturmuştur.

Katılımcı 3 (E, 20, mor), “otantik” ve “elit” olarak tanımladığı Karaköy’ü araştırma sahası sınırlarıyla görse de sadece eğlence sektörünün olduğu bölgeyle vurgulamıştır. Karaköy’ün kendi içinde bölgelere ayrıldığını anlatan

⁶ Karaköy’e yönelik “otantik” tanımları birçok katılımcı tarafından yapılmıştır. Karaköy’ün sokakları, mimari yapıları, içerisinde barındırdığı tarihi ve kültürel çeşitliliği; birkaç işletmenin tasarımı Karaköy’e otantik tanımını veren unsurlardır.

katılımcı, Galata Kulesi ve çevresinin turistik; kuleden sahile kadar olan bölgenin ara sokaklarını “sakat, sosyolojik yapıdan alt bir tabanda”; Necatibey ve Kemankeş Caddeleri arasında kalan kısmın orta tabakanın olduğu; Kemankeş Caddesi’ni ise üst sınıfın kullandığı bir bölge olarak ayırmaktadır. Çok kozmopolit bir yer olarak tanımladığı Karaköy’de bir tarafta işçilerin bir tarafta “lüks kesimin” olduğunu ve aralarında bir kavga ya da çatışmanın olmadan birlikte yaşamayı sürdürebildiklerini söylemiştir. Katılımcının sınıf temelli bir ayrımla Karaköy’ü bölgelere ayırması kişinin sahip olduğu sosyal ağları ifade eden sosyal sermayeyle (Bourdieu, 1979/2015; 1992/2014) benzerlik göstermektedir. Ayrımı sınıf temelli kuran katılımcı her ne kadar bir çatışma olmadığını söylese de farklı mülakatlar ve gözlemler çatışmanın varlığını göstermektedir.

Karaköy’ü yürüdükleri bölgeyle tanımlayan katılımcı 4 (K, 23, kırmızı) ve katılımcı 5 (E, 25, kırmızı) “eğitim seviyesi yüksek”, “saygılı” insanların Karaköy işletmelerine geldiğini söylemişlerdir. Katılımcı 4 ek olarak Karaköy’ün “elit olmaya çalışan insanların” da yer aldığı bir yer olduğunu belirtmiştir. Bourdieu’nün sermayelerinden dördüncüsü olan simgesel sermaye, diğer sermayelerin göstergelerini ifade eder; katılımcının bu yorumu çeşitli temsillerle sermaye sahipliğini, dolayısıyla *mekâna ait olduğunu* kanıtlama çabasını ifade etmesi bağlamında değerlendirilebilir. Bu durum, temsillerle mekânı domine eden habitusa dahil olmanın alternatif yollarını göstermesi bakımından önemlidir. Bu iki farklı kullanıcı tanımlaması üzerinden katılımcılar, iki kesimin birbiriyle aynı yerlere gitmediklerini; ama birbirilerinden belirgin bir şekilde de ayrılmadıklarını, birbirine saygılı davrandıklarını söylemişlerdir. Karaköy’de kafelerin dışında da birçok şey olduğunu söyleyen katılımcılar, pilavcı, midyeci vb. gibi küçük esnafın da burada barındığını; kafe kullanıcılarının bu küçük esnafı Karaköy’ün marjinal bir parçası gördüğünü ve onları yadırgamadıklarını ifade etmişlerdir.

Karaköy’ü Kılıç Ali Paşa Mescidi Sokak’tan ibaret kabul eden katılımcı 8 (K, 23, turuncu), popülerleşmiş bir yer olarak tanımladığı Karaköy’e insanların gösteriş amaçlı geldiğini; Karaköy’e gelmenin bir statü göstergesi olduğunu düşündüklerini ifade etmiştir. Karaköy’ün toplumun her kesimine hitap ettiğini söyleyen katılımcı artık insanların ekonomik olarak kendisine uygun olmayan yerlere de gittiğini belirtmiştir. Öte yandan Karaköy’ün artık kalitesini kaybettiğini ve işletme önlerinde insanları içeri davet eden çalışanlara atıf yaparak “Ortaköyleştğini” söylemiştir. Katılımcı Karaköy’ü çok gelişmiş ve gelişmemiş olarak iki kısma ayırmış; gelişmiş kısmı kafelerle, geliş-

memiş kısmı tamirci, tornacı gibi küçük esnafın olduğu bölgelerle tanımlamıştır. Esnafının köklü tarihiyle insanların hala sıklıkla tercih ettiği bir bölge olmasıyla ticaret ve zanaatın gelişmiş düzeyde olduğu söylenebilecek Karaköy'de, hizmet ve eğlence sektörünün çok daha sonra gelen sektörler olmasına ve hizmetin kalitesinin ve eğlence mekânlarının kentsel yaşama etkisinin tartışılmasına rağmen eğlence mekânlarının semtin gelişmişlik düzeyini belirleyen ölçüt olarak görülmesi günümüz tüketim toplumunun toplumsal yaşam ve mekân üzerindeki belirleyiciliğini gözler önüne sermektedir.

Karaköy'ü Galata, İstanbul Modern ve Perşembe Pazarı'yla sınırların katılımcı 12 (E, 23, yeşil), Karaköy'ün işletmelerin yoğunlaştığı bölgesine odaklanarak kendi içinde üçe ayırmıştır: Kılıç Ali Paşa Medresesi Sokak'ta kafeler, sokağın sahile uzanan sokaklarını *disco* tarzı mekânlar ve varış noktasının (B) bulunduğu bölgede ise kafeler. Karaköy'ün daha çok öğrencilere hitap ettiğini söyleyen katılımcı, "sosyal statü olarak daha çok elit" insanların geldiğini söylemiştir. Birkaç yıl öncesinde Karaköy'e "genç, bilgili, modayı takip eden" insanların geldiğini; ama son zamanlarda gelen insanların "sosyal beğeni yaratmak" için Karaköy'e geldiğini vurgulayan katılımcı mekândaki değişen habitusa atıfta bulunmuştur.

2. Grup: Çalışanlar (işletmeler ve dükkanlar)

Harita 3. Çalışanların yürüyüş rotaları

Karaköy'ü yürüyüşün başlangıç ve bitiş noktaları arasında kalan bölgeyle sınırlayan katılımcı 1 (E, 21, pembe), Karaköy'den bahsederken daha çok işletmeler üzerinden yorumlama yapmıştır. Katılımcı Karaköy'e gelen insanları dörde ayırmıştır: para sıkıntısı olmayan, rahat, "cool" öğrenciler; yemeğe

gelen beyaz yakalılar; ünlüler; ve parası olmayıp, para biriktirip gelen, “cool olmayan” öğrenciler.

Karaköy’ü yürüyüş rotası içinde kalan bölgeyle sınırlayan katılımcı 6 (K, 21, lacivert), Karaköy’ü kendi içinde üç bölgeye ayırmıştır. Ayırımını işletmeler ve işletmeyi kullanan insan profili üzerinden gerçekleştirmektedir: “Küçük Karaköy”⁷ olarak anılan Kılıç Ali Paşa Medresesi Sokak ve uzantılarının orta sınıfa; Mumhane Caddesi ve çevresiyle birlikte özellikle Fransız Geçidi’nin orta yaşlı ve zengin insanlara; iskele tarafında kalan, özellikle otopark altındaki işletmelerin ise yine üst sınıfa hitap ettiğini söylemiştir.

Karaköy’ü metro köprüsünden Tophane tramvay durağı arasında kalan bölgeyle sınırlayan katılımcı 9 (K, 51, kırmızı), diğer katılımcılardan farklı olarak tramvay hattı ve Atatürk Köprüsü arasında kalan, Perşembe Pazarı adıyla anılan bölgede yürümeyi tercih eden katılımcı Karaköy’ün kendi içinde farklılaştığını; bir tarafta esnafın diğer tarafta turist çeken, kafelerin yoğunlaştığı bir bölge olduğunu söylemiştir. Katılımcı Karaköy’de her çeşit insanın olduğunu belirtmiştir.

Katılımcı 10 (K, 30, yeşil) Karaköy’ü metro köprüsü ve Tophane tramvay durağı arasında kalan bölgeyle sınırlamış ve “kozmopolit” bir yer olarak tanımlamıştır. Bankalar Caddesi ve çevresinin daha çok “yabancı turisti ağırlayan, kültür sanat faslının, galerilerin öne çıktığı”; eğlence sektörünün yoğunlaştığı bölgeyi ise “daha kitlelere hitap eden, daha genel geçer yerlerin olduğu” bir yer olarak tanımlamaktadır. Karaköy’ün çoğunlukla orta sınıfa hitap ettiğini; fakat son zamanlarda “daha kitlesel, daha farklı ekonomik sınıflara hitap eden” bir yer haline geldiğini belirtmiştir. Semte yeni gelen esnafla uzun süredir semtte olan esnaf arasındaki gerilimli ilişkiden bahseden katılımcı eski esnafın mekânsal aidiyetinin karşısında yeni gelen esnafta ekonomik çıkarla mekânla ilişkileneceğini ifade etmiştir.

Bu gruptaki katılımcıların semtte çalışmaları ve gündelik hayatlarının büyük kısmının burada geçmesi ve mekânın iç dinamiklerini bilmeleri bakımından sosyo-mekânsal gözlemleri kuvvetlidir. Mekânsal ayrışmayı hem sınıf temelli hem de kentsel toplumsal yaşamın yeni dinamikleriyle birlikte yaşam tarzı, statü vb. etkenlerle değerlendiren katılımcılar aynı zamanda eski ve yeni kullanıcıların mekânla kurdukları ilişkinin değişimi bağlamında da farklılaştığını belirtmektedirler.

⁷ “Küçük Karaköy” ifadesi özellikle bölgedeki işletmelerde çalışanlar arasında kullanılan, kafelerle dolu sokağı ifade eden bir tanımlamadır. Farklı katılımcılar tarafından ifade edilen “sosyal beğeni yaratmak için Karaköy’e gelen insanlar” yorumu çoğunlukla Küçük Karaköy üzerinden yapılmıştır.

3. Grup: Uzun süreli esnaf

Uzun süreli esnaf grubunda araştırma sınırları içinde esnaflık yapan fakat farklı yerlerde yaşayan insanlar yer almaktadır. Bu grupta görüşülen on kişiden yedisi kendini Tophaneli olarak tanımlamıştır. Karaköy – Tophane arasındaki sınırın belirsizliğine bağlı olarak bu grup araştırma sahasına dahil olan bölgeleri de Tophane kabul etmektedir. Karaköy'ü sadece iskele ve meydan ibaret kabul ettikleri için yürünecek bir yer olarak görmemişlerdir. Fakat mülakatlarda araştırma sahasını işyerleri ve işletmeler üzerinden bölgelere ayırmışlardır. Genel kanı, işletmelerin gelir olarak herkese; yaş grubu olarak ise çoğunlukla gençlere hitap ettiğiidir.

4. Grup: Kültür sanat sektörü çalışanları

Harita 4. Kültür sanat sektörü çalışanlarının yürüyüş rotaları

Karaköy'ü metro köprüsünden Fındıklı'ya kadar uzanan bir bölge olarak sınırlayan katılımcı 25 (K, 33, yeşil), Karaköy'ün farklı toplumsal sınıflara hitap ettiğini; fakat Galataport sonrasında bunun değiştiğini düşündüğünü belirtmiştir. İlk olarak iskele ve çevresi; ardından katlı otopark altındaki işletmeler; Mumhane Caddesi ve uzantılarından oluşan kafe-restoranlar; Karaköy Meydanı ve Perşembe Pazarı olarak Karaköy'ü bölgelere ayıran katılımcı bu ayrımı ekonomi temelli ve işleve bağlı olarak yapmıştır.

Katılımcı 11 (E, 37, bordo) Karaköy'ü Perşembe Pazarı ve Galataport inşaat sahalarıyla sınırlayarak kendi içinde 6 bölgeye ayırmaktadır: Kılıç Ali Paşa ve

iskele arasındaki bölge hanlardan oluşan bir “ekosistem”; bu hanların altındaki restoran ve kafeler bir bölge; tramvay yolu hattı bir diğer bölge; Bankalar Caddesi, Perşembe Pazarı ve Galataport ise kalan bölgelerdir. Karaköy’ün kullanıcılarını “fonksiyona bağlı olarak” ayıran katılımcı işletmelere gelen kullanıcıların İstanbul’un her ilçesinden geldiğini; semtte çalışanların ise işçi sınıfı, küçük esnaf, bankacı, beyaz yakalı gibi çeşitli mesleklerden insanlar olduğunu belirtmiştir. Gündüz ve gece nüfusundan da bahseden katılımcı, gündüz nüfusunda çalışan insanları; gece nüfusunda işletmelere gelen kullanıcıları ele almıştır. Gece nüfusunda ayrıca evsizlerin, akşamcılarının da olduğunu vurgulayıp Karaköy’ün hâlâ iki kesimi bir arada bulundurma imkânı tanıdığını söylemiştir.

Yürüyüş gerçekleştirilemeyen bir katılımcının bölgelendirme yaparken iskele ve çevresinin “kimliğinin biraz daha halk” olduğunu söylemesi, ek bir veriyi oluşturmaktadır.

Karaköy’de Mekânsal Ayrışma: Bir Arada Ama Ayrı Ayrı

Her kentlinin kendi mekânları, kendi etkinliklerinin çevresinde dönen ve sürekli kullandığı ya da canı istediğinde, hava durumuna göre, acele etme ya da aylak aylak dolaşma, yolda yapacağı alışverişlere göre değiştirdiği, özel güzergâhları vb. vardır (Le Breton, 2016, s. 100). Katılımcılarla yapılan yürüyüşler onların güzergâhlarını göstererek Karaköy’ü nasıl tanımladıklarını, nasıl kullandıklarını ve nasıl anlamlandırdıklarını öğrenmede bir araç olmuştur.

Tüm gruplar genel olarak değerlendirildiğinde bölgelendirme yapılırken kullanımı temel aldıkları görülmektedir. İşlevsel ve fiziksel olarak iki bölgeye ayrılan Karaköy’ün zihinsel olarak da ikiye bölündüğünü söylemek mümkündür. Öyle ki bu bölünme yürüyüşlere de yansımış; yürüyüş esnasında katılımcılar tramvay hattının diğer tarafına geçmemeyi tercih etmiştir. Bu bağlamda semtin fiziksel özelliklerinin (tramvay yolunun yürümeyi duraklatması gibi) semti algılayış ve kullanım pratiğini de etkilediği söylenebilir. Dolayısıyla tramvay hattı semtin temel hayali sınırı olarak tanımlanabilir. Bu hayali sınır ile Karaköy, Perşembe Pazarı ve Bankalar Caddesi ile Kemankeş Mahallesi ve Kemeraltı Caddesi’nin alt tarafı olarak; günlük dilde ise Perşembe Pazarı ve kafeler bölgesi olarak ikiye ayrılmaktadır.

Genel olarak değerlendirildiğinde Karaköy’ü ikiye ayıran temel hayali sınırın, ticaret-zanaat ve hizmet-eğlence sektörü ayrımı üzerinden şekillenmesi

sosyo-mekânsal ayrışma özelinde temel çatışmaları ortaya koymaktadır. İş-
leve bağlı farklılaşan bu iki kent mekânı içerisinde barındırdığı toplumsal
gruplar ve grupların özellikleri bakımından hem birbiriyle hem de kendi
içinde ayrılmaktadır. Söz gelimi hizmet ve eğlence sektörünün domine ettiği
bölgede saha araştırmasında görüldüğü üzere farklılaşan ve kimi zaman gizli
bir çatışmaya giren toplumsal gruplar söz konusudur. Bu grupların temel
farklılığı sınıfsal olsa da kültürel, sosyal ve ekonomik sermayeleriyle birbirin-
den ayrılmaktadır. Kimi zaman da simgesel sermayeyle birlikte gruplar ara-
sındaki katı sınırları eriten, dıştan bakınca çelişkileri olmayan bir habitus gö-
rünümüne sahip grupları görmek mümkündür.

Harita 5. Karaköy'ün bölgeleri ve hayali sınır

Mülakatlar, gözlemler ve yürüyüşlerden elde edilen bilgiler üzerinden Karaköy'ün bölgeleri görselleştirilmiştir. Bu bölgelendirmeler toplumsal di-
namikleri göstermesi bakımından öneme sahiptir. Nerede, ne yapıldığı ve ne-
renin hangi özelliklere sahip olduğu zihinsel haritalar ve hayali sınırlar ile
analiz edilebilmektedir.

Birinci bölge nüfusu gece ve gündüz dinamik olan; kafeler, restoranlar ve
barlarla öne çıkan bir bölgedir. Bu bölgenin devamında farklı sokaklara da-
ğılmış işletmelere, sanat galerileri, tasarım dükkânları; küçük esnaf (berber,
kahvehane, elektrikçi, camcı vb.) eşlik etmektedir. İkinci bölgenin içinde ka-
lan Fransız Geçidi ise kullanıcı profili bağlamında bir alt bölgeyi oluşturmaktadı-
r. Bu iki bölge Karaköy'ün tanınırlığını arttıran, sosyal medyada en fazla
yer alan bölgeleridir. Bölgenin tarihi değeriyle birlikte otantik bir yapıya sa-
hip oluşuna ek olarak sokak sanatları (özellikle grafitiler) semtin karakteristi-
ğine eklenmiştir. Çok küçük bir alanda tercih edilebilirliğini artırmak için

işletmeler de kendine özgünlükler yaratma sürecine girmiştir. Mekânlar, toplumsal gruplarca ötekinden ayırma bir temsili oluştururken bu tek yönlü, edilgen kimliğinin yanına temsil edileceği habitusu kendi belirleyen etken bir kimliği eklemiştir. Eğlence mekânları farklı toplumsal grupların karşılaşma mekânı olan semtte temsil edilmek istedikleri habitusa yönelik mekânsal düzenlemeler yaparak çeşitli imgelerle kullanıcılarını belirlemektedir: Kişilerin kimlik inşasıyla ve ait oldukları habituslarla kendisini ötekinden ayırma pratiğini Karaköy’de mekânlar da uygulamaktadır.

Üçüncü bölgeyi katlı otoparkın altındaki işletmeler oluşmaktadır: Özellikle yabancı turistlerin yoğun ilgisine sahip bu bölge yüksek gelirli kesime hitap etmektedir. Tramvay yolu hattı ise dükkanların yoğun olduğu bir diğer bölgedir. İskele ve çevresi genellikle meydanla değerlendirilse de balık restoranlarının da dahil olduğu bir alanı oluşturmaktadır. Bu bölgenin kullanıcıları toplu taşımaların kullanıcıları; bölgeyi geçiş bölgesi olarak kullananlar; kamusal mekânları kullananlar ve balıkçılardan oluşmaktadır. Bankalar Caddesi hem çalışan nüfusu hem alıcıları hem de özellikle SALT Galata’nın kullanıcılarıyla önemli bir bölgedir. Caddenin Galata’dan inen turistlerle, Galata’daki galerilerle ve civardaki okullarla ilişkisi de yoğundur. Küçük esnaf bakımından yoğun olan bölge, Perşembe Pazarı’yla bu konuda süreklilik taşır. Perşembe Pazarı sahili ise kullanıma kısa bir süre önce açılmış canlılığını henüz kazanmamış bir rekreasyon alanıdır.

Karaköy, bölgeleri ve bu bölgelerin arasındaki hayali sınırları ile farklı kullanıcılarına ev sahipliği yapan bir semttir. Sınırlı bir alandaki bu çok çeşitli bölünmelerle Karaköy’de toplumsal gruplar hem bir arada hem de ayrı ayrıdır. Ötekiyle kurulan ilişkideki gerilimler Karaköy’de kendini göstermekte; fakat “dışlayıcı olma” özelliğinin kimlik inşasında olmasını istemeyen kişilerin semtteki varlığıyla bu gerilim arka planda kalmakta; semtteki bir aradalık devam etmektedir. Öte yandan semtin eski kullanıcıları olan esnafla yeni gelen işletmeler arasında kimi zaman gerilimler ortaya çıkmaktadır.

Araştırma katılımcılarının Karaköy algısının kullanım pratiğiyle sınırlı olduğu görülmektedir. Zihinsel haritaların oluşmasında eski kabullerin verdiği alışkanlıklar ve günümüz kullanım pratikleri etkili olmuştur. Müşteriler, kafelerin olduğu bölge ile sınırlı kalmaktadır. Çalışanlar grubu ise çalıştıkları bölgeyle sınırlı kalmaktadır. Uzun süreli esnaf Karaköy’e yönelik eski algıyla hareket etmekte; bu grubun semtin dönüşümüyle ilgili yaşadığı içsel çatışma; semtin *yeni gelenlerini* ve yeni halini kabul etmekte yaşadıkları ikilem Karaköy algılarında belirlemektedir. Son grup olan kültür sanat sektörü çalışanları,

Karaköy sınırlarını araştırmanın sınırlamasına en yakın şekilde tanımlayan gruptur.

Farklı gruplardaki katılımcılar Karaköy'ün günümüzdeki halini yapaylıkla değerlendirmiştir. Diğer kullanıcılar üzerinden mekânı kullanım pratikleri eleştirilmiş; bu eleştirilerde gösterişçi tüketim ön plana çıkmıştır. Karaköy'ün otantik veya kendine özgü havasına yapılan atıflar kente yüklenen anlamları ve bahsi geçen kent bölgesinin kullanım sebeplerini göstermektedir. Bu bağlamda bazı katılımcıların mekânsal imgeler üreten bölgelere özellikle girmemeyi tercih etmesi, kullanıcılar arasındaki ilişkinin gerilimlerini ve yaşanan dönüşüm sürecine karşı tavırlarını ortaya koymaktadır. Özellikle işletmelerin olduğu bölgelere kültür seviyesi yüksek insanların geldiği ileri sürülmektedir. Bu konuda Karaköy'ün belli dönemlerine atıflar yapılmaktadır: Karaköy'ün eğlence sektörüne ev sahipliği yapmaya başladığı ilk yıllarda, tarif edilen "kültürlü insan profili", "elit kesim" gibi tanımlanan kullanıcıların Karaköy'ü tercih ettiği görülmektedir. Fakat özellikle 2016 yılı İstiklal Caddesi ve çevresindeki terör saldırılarının başlattığı durgunluk ve devamındaki süreç Karaköy'ün profilinin değişmesine yol açmıştır. Artık Karaköy'ün tek bir kesime değil; çok farklı toplumsal tabandan gelen insanlara hitap ettiği genel kabul olarak yerleşmiştir. Bölgeleştirmeler eskiden beri var olan esnaf ve kullanıcıların gelir seviyesi üzerinden yapılsa da özellikle kafelerin yoğun olduğu birinci bölgede karma profil görmek mümkündür. Bu karma profil ise ayrımın sınıfsal temelden çıkıp Bourdieu'nün sermayeleriyle yapılmasıyla ilişkilidir. Bunun yanı sıra yeni kullanıcılarla birlikte Karaköy'de evsizler, dilenciler, tinerciler, sarhoşlar, mendil satan yaşlılar ve çocuklar da bulunmaktadır. Bu bakımdan Karaköy'ün İstanbul'daki en çeşitli kullanıcı profiline sahip semtlerden biri olduğunu söylemek mümkündür. Bu noktada açılacak bir alt başlık ise mekânsal ayrışmanın zamana bağlı olarak da çeşitlendiğidir. Karaköy'ü gece ve gündüz kullanan insan profili de değişmektedir: Tinercilerin, geçici koruma altındaki çocukların, evsizlerin geceleri Karaköy'de baskın grup olduğu birden çok mülakatta da belirtilmiştir. Öte yandan özellikle Perşembe Pazarı'nın gece kullanımı, bölgenin yaydığı tekinsizlik hissinden dolayı yok denecek kadar azdır.

Karaköy'ün bölgelere ayrılışı, kullanıcılarının çeşitliliği mekâna da yansımaktadır. Söz gelimi bölgeler mekânsal özellikleri bakımından da farklılık göstermektedir. İlk iki bölge gösterişçi tüketimin olduğu ve semtin otantik yapısının kullanıldığı bölgelerdir. Üçüncü bölgeyi oluşturan katlı otopark altındaki restoranlar, önlerinde kuyruklar oluşturacak kadar yoğunluğa sahip oldukları için sık masalara ve yoğun bir insan sirkülasyonuna sahiptir. Bu

bölgenin dar bir alan olması ve müşterilerinin restoranların namı üzerine gelmeleri sebebiyle bölgenin görünümü ön planda değildir. İskele ve çevresi kamusal mekân olması bakımından ilk üç bölgeden farklılaşmaktadır. Bu bölge içine giren balıkçılar ve balıkçıların sırasındaki diğer dükkânlar (kafeler, takı dükkânı vb.) üçüncü bölge kadar yoğunluğa sahip olmaması ve ilk iki bölge gibi gösterişçi tüketime ev sahipliği yapmaması bakımından bu bölgelerden ayrılmaktadır. Bu bölgedeki küçük esnaf ise genel olarak küçük mekânlara sahiptir. Perşembe Pazarı, sokakla bütünleşmiş esnaf kültürünü göstermektedir. Satılan ürünlerin sokaklara kadar yayılması, esnafın yiyecek ihtiyacını kısa sürede karşılamasına hizmet eden restoranların salaşlığı ve aralarda yer alması bu bölgenin mekânsal özellikleridir. Perşembe Pazarı sahili ise ölçek olarak büyük bir kamusal mekânı oluşturmaktadır ve kullanıma yeni açılmasına bağlı olarak kullanıcı profili bakımından keskin sınırlara sahip değildir. Bu bölgede yaşanan dönüşüm sonucu eskiden var olan balıkçıların kaldırılması ve balıkçıların dükkânlara geçmesiyle bu bölge eski bir mekânsal özelliğini kaybetmiştir. Sahil şeridinde yer alan tanınmış balıkçıların diğerlerine kıyasla görünüşleri ve fiyatlandırmaları bakımından turistlere yönelik olduğunu söylemek mümkündür. Son olarak Bankalar Caddesi, bankalar, avizeler, küçük esnaf, işletmeler ve kültür-sanat kurumları gibi farklı fonksiyonda mekânları barındırmaktadır. Bölgelerin mekânsal farklılıklarına rağmen semtin sahip olduğu tarihî doku tüm bölgelerde belirgindir.

Sonuç Yerine: Karşılaşma Mekânı Olarak Karaköy

Kullanım pratiğiyle geliştirilen hayali sınırlar, kenti algılayış ve yaşayış ilişkimizle doğrudan ilgilidir. Karaköy'de semti ikiye bölen bir temel hayali sınır ve semtin kullanıcılar tarafından algısal olarak oluşturulmuş bölgeleri arasında ise diğer hayali sınırlar bulunmaktadır. Hayali sınırlar bize farklı Karaköyleri göstermesi bakımından bu çalışmanın özgün bilgilerini sunmuştur. Vurgulanması gereken nokta ise hayali sınırlara kişiler tarafından sahip çıkılması, hayali sınırların beslenmesidir.

Mekânsal ayrışma, Karaköy örneğinde kendine özgün bir süreç yaşamaktadır: Karaköy'de, çok sınırlı bir alanda, çok çeşitli toplumsal gruplar bir arada ama oluşturdukları hayali sınırlarla ayrı bölgelerde yer almaktadır. Oluşturulan ayrımların keskin sınırları olmaması ve ayrımın *yazılı olmayan kurallar* ile oluşması kişilerin bir bütün olarak Karaköy'ü kullanmasını engellemekte; fakat kişiler kendilerini ait hissettikleri toplumsal grupların ol-

duğu mekânları tercih etmektedir. Karaköy'deki esnaflar Karaköy'ün kullanıcı profilini çeşitlendiren önemli bir gruptur. Karaköy'deki midyeci, pilavcı vb. küçük esnaf ise, kullanıcılar tarafından Karaköy'ün marjinal bir özelliği olarak görülmektedir ve bir bakıma Karaköy'ün tercih edilme sebeplerinden biridir. Semtte evsizlerin, dilencilerin, mendil satan yaşlıların ve çocukların varlığı semtte yer alan profilleri çeşitlendirmektedir. Geceleri ise tinercilerin, sarhoşların, evsizlerin vb. semti kullanmasıyla kullanıcı profilinin büyük oranda değiştiği görülmektedir. Tüm bunlarla birlikte Karaköy bir karşılaşma mekânı olarak gelişmiştir. Fakat bu karşılaşmalar karşılıklı olarak ötekinin yeniden ve yeniden üretilmesiyle devam etmekte; dolayısıyla hayali sınırlar beslenmektedir.

Hayali sınırların oluşturduğu bölgeler temelde sınıfsal ayrım üzerinden inşa edilmektedir. Kişilerin ait oldukları habitusları temsil için mekânları da kullanması, habitusların farklılığının fiziksel mekânda görünür kılınması kent mekânını sosyo-mekânsal olarak bölgelere ayırmıştır. Öte yandan bölgelendirmeyi yaparken kullanıcı profillerini çıkaran katılımcılar sadece sınıfsal özelliklerden değil; Bourdieücü anlamda sermayeler üzerinden de bir tanımlamaya giderek özellikle kültürel sermaye sahipliğini vurgulamıştır. Kişilerin hem öteki insanlardan hem de öteki mekânlardan ayrımını zihnen somutlayan hayali sınırlar ise bu bağlamda ötekiyle kurulan ilişkide temel bir noktadır. Öyle ki kişiler sınıfsal temelli yaklaşıldığında *ait olmadığı* bir mekânda bulunurken sahip olduğu sermayeyle mekân ile uyumlanabilmektedir. Öte yandan çok yaygın olmasa da Karaköy'de üst sınıfa hitap eden, kültürel sermayeyle de bir aidiyet kurulamayacak işletmeler de yer almaktadır.

Toplumun kendini ötekinden ayırma pratiği Karaköy'de mekânların da uyguladığı bir eylemi oluşturmaktadır. Karaköy'ün yoğun talep görmesi ve artan değerine bağlı olarak rekabetçi ortamı eğlence mekânlarını kendini *ötekinden ayırma* pratiğine ve tercih edilirliliğini artırmaya yöneltmiştir. Çok çeşitli toplumsal grupların bulunduğu Karaköy'de mekânlar temsil edeceği toplumsal grupları belirlemeye yönelmiş ve bunu mekânsal düzenlemelerle sağlamıştır. Mekânlar toplumdaki habitus aidiyeti duygusu üzerine giderek mekânsal aidiyet oluşturmaya çalışmış ve bu aidiyet imgeler üzerinden geliştirilmiştir. Semtin "otantik" yapısı ise mekânlara avantaj sağlamış, tüm Karaköy'ün tercih edilirliliğini artıran temel özelliği olmuştur. Karaköy'ün otantik yapısına bağlı olarak toplumda popüler bir semt haline gelmesi, popüler olanın tüketilmesi mekân özelinde Karaköy örneğinde karşımıza çıkmaktadır. Kentsel anlamda aidiyet ise saha çalışmasında uzun süreli esnaf üzerinde

görülmüş; semtle kurdukları uzun süreli ilişki bu aidiyette etkili olmuştur. Aynı zamanda ticaret için de merkezi konumun önemi, esnafın köklü bir geçmişe sahip olması da ticaretin bu bölgede kalmasını sağlamakta; kentsel dönüşüm süreçlerinin izin verdiği ölçüde kentsel mekândaki çeşitlilik devam etmektedir.

Sınıfsal anlamda ve Bourdieücü anlamda sermayeler üzerinden gerçekleştirilen ayırımıda eğlence mekânları belirleyici konumdadır. Dolayısıyla Karaköy'deki sosyo-ekonomik ayrışmanın mekândaki en büyük yansıması işletmeler üzerinden okunmaktadır. İşletmelerin Karaköy'e yönelim sürecindeki etkisiyle Galataport, henüz hayata geçmemiş ama semtteki toplumsal dinamikleri etkilemiş bir büyük ölçekli proje olarak Karaköy'de yer almaktadır. Mülakatlardan elde edilen bilgiyle, katılımcılarda Galataport sonrası Karaköy'deki ayrışmanın daha derinleşeceğine yönelik bir algı olduğu söylenebilir.

Mekânsal ayrışmayı okumada hayali sınırlardan yararlanılmış olan bu çalışmada canlı bir dönüşüm sürecinde olan Karaköy semti üzerinden kent mekânıyla kurulan ilişkide etkili olan dinamikler ortaya koyulmuştur. Hayali sınırların disiplinlerarası bir yaklaşımla okunması, *mekânsal olarak temellenen toplumsal bir süreç olan kentleşmenin*, İstanbul örneğinde hangi mekânsal ve toplumsal dinamiklerle gerçekleştiğini anlamada önemli bilgiler sunacaktır.

Extended Abstract

Reading Spatial Segregation by Walking: Imaginary Borders of Karaköy

*

Yasemin Bahçekapılı
ORCID: 0000-0002-9369-4982

In this study, spatial segregation has been analyzed over Karaköy district of Istanbul. The foundations of spatial segregation, has been both produced and sustained by urban policies and society, constitute the problem of this study. In the study, it is aimed to analyze how the spatial segregation shapes the urban space and the social groups within the space. In this context, along with the transformations experienced at the global level and the continuous self-reproduction strategies of the urban space, the identity construction of individuals and the relationships they establish with the space are discussed.

In this case study research, in-depth interviews were carried out with 36 people using semi-structured interview forms. In addition to interviews and observations, walks with 12 participants constitute the originality of the study. The imaginary borders and mental maps were created as a result of the walks used in the analysis of socio-spatial segregation provide the opportunity to analyze how the urban space is perceived and lived. The walks developed spontaneously during the research while asking the questions "Where exactly is Karaköy?", "Where does Karaköy begin and end?". During these walks (called commented walk in the literature), the participants were asked to take a walk with the researcher in Karaköy to introduce the district. The maps consisting of walking routes of the participants were called mental maps; and the zonings that emerged as a result of the walks and interviews were defined as imaginary borders. Imaginary borders are important in terms of showing our relationship with the city and society. Fundamentally, imaginary borders are formed by the fragmentation of the city with the subjective judgments of the person such as personal experiences, thoughts, and

acceptances of the social group he / she feels belong to of the place. With the features attributed to the points where imaginary borders are drawn and the regions are formed by imaginary borders, it is revealed how the space is separated and what kind of a relationship is established with “the other” in this separation. While determining the participants in the study, their relationship with Karaköy was taken as the basis and they were divided into four groups as customers coming to businesses, business and shop employees, long-term tradesmen and culture and arts sector employees.

Karaköy is a district, where trade and crafts continue on one side and on the other side, where the service and entertainment sector have concentrated with the effects of neoliberal policies in the urban space. With the Galataport Project, the district has attracted the attention of the culture, arts and entertainment sectors. While the main imaginary border of the district is this functional difference, the tram line draws the physical border. These two city spaces, which differ depending on their functions, differ both within themselves and with each other in terms of the social groups they include. For example, in the area dominated by the entertainment sector, there are social groups that differ and sometimes come into hidden conflict, as seen in the field research. Although the main difference of these groups is class, they are separated from each other by their cultural, social and economic capital. Cultural capital was the main determinant of the segregation.

Imaginary borders provided us original information of this study in terms of showing us different Karaköys. Spatial segregation in Karaköy has been experiencing a unique process: In a very limited district, various social groups are located together but in separate areas with imaginary borders they create. The distinctions being formed by unwritten rules does not prevent people from using Karaköy as a whole; however, people prefer places with social groups that they feel belong to. Tensions with the other manifest themselves in Karaköy; however, this tension remains in the background with the presence of people in the neighborhood who do not want the “exclusionary” feature to be in identity construction; the coexistence in the district continues. On the other hand, sometimes tensions arise between tradesmen, who are long-term users of the district, and “newcomers” who are users of entertainment sector.

Tradesmen in Karaköy are an important group that diversifies user profile of Karaköy. Peddlers which are sell dry beans and rice, mussels, juices, fish and bread etc. are seen as a marginal feature of Karaköy and in a way one of

the reasons why Karaköy is preferred. The presence of homeless people, beggars, old people and children selling handkerchiefs diversifies the profiles in the district. A subtitle must be open at this point is that the spatial segregation also varies depending on time. It has been stated in multiple interviews that thinners, drunks, children under temporary protection, homeless people are the dominant group in Karaköy at night. On the other hand, especially the use of Perşembe Pazarı at night is almost minute amount due to the feeling of insecure spread by the area. Along with all these, Karaköy has developed as the space of encounters. But these encounters continue with the reproduction of the other mutually; therefore, imaginary boundaries are preserved. In this respect, it is possible to say that Karaköy is one of the districts with the most diverse user profiles in Istanbul.

Due to the increasing value of Karaköy, its competitive environment has directed the entertainment venues to the practice of distinct themselves from the others. Consumption places in Karaköy determine the social groups which they will represent and have provided this with spatial arrangements. Places tried to create a spatial belonging on the sense of habitus in society and this belonging has been developed through images. The “authentic” structure of the district provides an advantage. Urban belonging, on the other hand, was seen on long-term tradesmen during the research. At the same time, the importance of the central location for trade and the long history of tradesmen ensure that trade remains in this region. The diversity in urban space will continue as long as urban transformation processes allow.

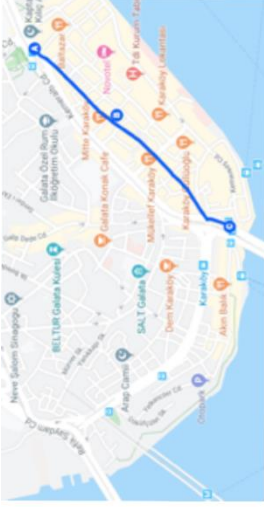
Kaynakça/References

- Aksümer, G. (2019). Kenti yaşayandan öğrenmek: Şehircilik çalışmalarında rehberli gezi yönteminin kullanımı, İzmir-Selçuk ve Bursa-İznik örnekleri. *Megaron*, 14(4), 598-610.
- Bahçekapılı, Y. (2018). *Kent merkezinde toplumsallaşma pratikleri: Karaköy örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Benjamin, W. (1982/2002). *Pasajlar*. A. Cemal (Çev.). İstanbul: YKY.
- Beshers, J. M. (1962). *Urban social structure*. New York: The Free Press of Glencoe.
- Bourdieu, P. ve Wacquant, L. (1992/2014). *Düşüünsel bir antropoloji için cevaplar* (7. bs.). N. Ökten (Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bourdieu, P. (1979/2015). *Ayırım: Beğeni yarışımın toplumsal eleştirisi*. D. Fırat Şannan ve A. Güne Berkkurt (Çev.). Ankara: Heretik Yayınları.
- Castles, S. ve Miller, M.J. (2008). *Göçler çağı*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

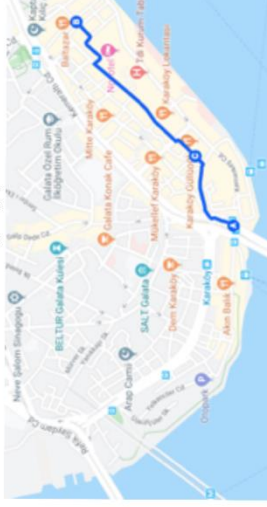
- ÇED Raporu. (2015). Salıpazarı kruvaziyer limanı projesi çevresel etki değerlendirilmesi raporu, DOKAY ÇED Çevre Mühendisliği Ltd. Şti., Ankara.
- Elkin, L. (2016/2018). *Flanöz: Şehirde yürüyen kadınlar Paris, New York, Tokyo, Venedik ve Londra*. D.D. Doğan (Çev.). İstanbul: Nebula Kitap.
- Ellis, M., Wright, R. ve Parks, V. (2004). Work together, live apart? Geographies of racial and ethnic segregation at home and at work. *Annals of the Association of American Geographers*, 94 (3), 620-637.
- Fielding, A.J. (2004). Class and space: social segregation in Japanese cities. *Transaction of the Institute of British Geographers. New Series*, 29 (1), 64-84.
- Firidin Özgür, E. (2006). Sosyal ve mekansal ayrışma çerçevesinde yeni konutlaşma eğilimleri: kapalı siteler, İstanbul, Çekmeköy örneği. *Planlama*, 2006 (4), 79-95.
- Gatta, F. ve Palumbo, M.A. (2014/2016). Walking through urban transformation: Fieldwork in the northeast of Paris. T. Shortell, E. Brown (Eds.). *Walking in the European City: Quotidian Mobility and Urban Ethnography içinde* (ss. 245-263). New York: Routledge.
- Grannis, R. (2002). Discussion: Segregation indices and their functional inputs. *Sociological Methodology*, 32, 69-84.
- Gros, F. (2009/2017). *Yürümenin felsefesi*. A. Ulutaşlı (Çev.). İstanbul: Kolektif Kitap.
- Hamnet, C. ve Cross, D. (1998). Social change, social polarisation and income inequality in London. 1979-1993. *Geojournal*, 46, 39-50.
- Harvey, D. (2002). Sınıfsal yapı ve mekânsal farklılaşma kuramı. A. Alkan, B. Duru (Der. ve Çev.). *20. yüzyıl kenti içinde* (ss. 147-172). Ankara: İmge Yayınevi.
- Harvey, D. (2001/2012). *Sermayenin mekânları eleştirel bir coğrafyaya doğru*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Kap Yücel, S. ve Salt, E. (2018). Kültürel Peyzajların tarihsel süreç içerisindeki değişimlerinin tespiti: Bursa İznik örneği. *Planlama*, 28 (1), 40-55.
- Knox, P. ve Pinch, S. (2006). *Urban social geography*. London: Pearson Education Ltd.
- Kurtuluş, H. (2006). Kentsel dönüşüme modern kent mitinin çöküşü çerçevesinden bakmak, *Planlama*.
- Layeb, S. ve Salem, M.B.H. (2014). Commented walk, segmented walk: An exploratory study on the relationship between urban space and sound stress. *Invisible Places*, Viseu, Portugal.
- Li, Z. ve Wu, F. (2006). Socio-spatial differentiation and residential inequalities in Shanghai: a case study of three neighbourhoods. *Housing Studies*, 21 (5), 695-717.
- Logi, S. ve Morvan, Y. (2017). *İstanbul 2023*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Meissonnier, J. ve Dejoux, V. (2016). The commented walk method as a way of highlighting precise daily mobility difficulties – a case study focusing on cognitive or mental diseases. *Transportation Research Procedia* 14, 4403 – 4409.
- Murdie, R.E. ve Borgegard, L.E. (1998). Immigration, spatial segregation and housing segmentation of immigrants in metropolitan Stockholm, 1960-95. *Urban Studies*, 35 (10), 1869-1888.

- Musterd, S. ve Ostendorf, W. (2009). Residential segregation and integration in the Netherlands. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 35 (9), 1515-1532.
- Ogden, P.E. ve Winchester, S.W.C. (1975). The residential segregation of provincial migrant in Paris in 1911. *Transactions of The Institute of British Geographers*, 65, 29-44.
- Petiteau, J.Y. (2001). La méthode des itinéraires: Récits et parcours. M. Grosjean, J.P. Thibaud (Eds). *L'espace urbain en méthode içinde* (ss. 63-78). Marseille: Collection Eupalinos, Édition Parenthèses.
- Sassen, S. (2001). *The global city: New York, London, Tokyo* (2nd Edition). Princeton University Press.
- Solnit, R. (2000/2016). *Yol aşkı: Yürümenin tarihi*. E. Kivılcım (Çev.). İstanbul: Encore Yayınları.
- Thibaud, J.P. (2013). Commented city walks. *Wi: Journal of Mobile Culture*, vol.7 (n°1), 1-32. URL: <http://wi.mobilities.ca/commented-city-walks/>
- Tonnelat, S. (2007) Urban salks: Pluralism, public space and the nyc subway. Intervention at the conference of the Eastern Sociological Society, Philadelphia.
- Tümerdem Medaric, N. (2018) İstanbul walkabouts: A critical walking research of northern İstanbul, İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Bölümü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul.
- Wacquant, L. (2004/2012). *Ruh ve beden: Acemi bir boksörün defterleri*. N. Ökten (Çev.). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Wessel, T. (2000). Social polarisation and socioeconomic segregation in a welfare state: the case of Oslo. *Urban Studies*, 37 (11), 1947-1967.
- Yüceşahin, M. ve Tuysuz, S. (2011). Ankara kentinde sosyo-mekânsal farklılaşmanın örüntüleri: Ampirik bir analiz. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 9 (2), 159-188.

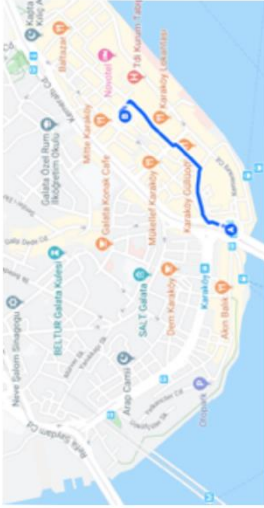
Ekler

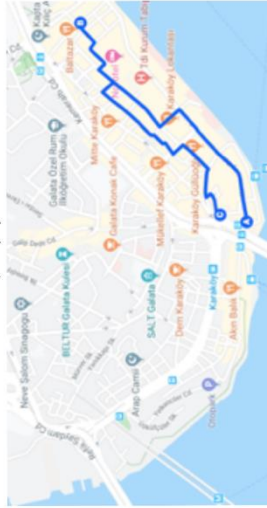
katılımcı 2'nin yürüyüş rotası

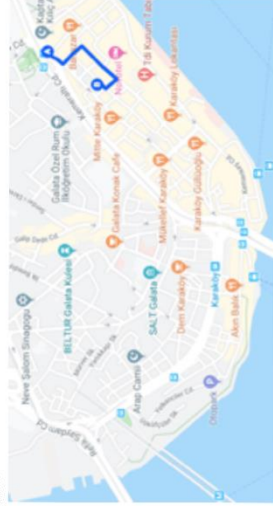
katılımcı 4'ün ve katılımcı 5'in yürüyüş rotası

katılımcı 3'ün yürüyüş rotası

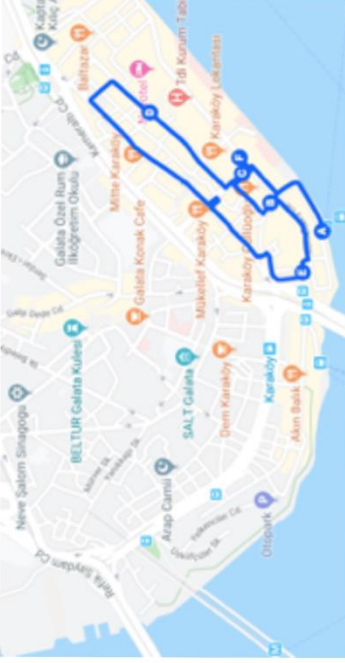

katılımcı 8'in yürüyüş rotası

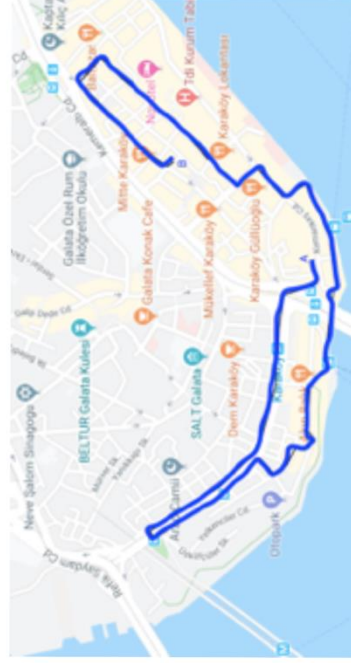

katılımcı 12'nin yürüyüş rotası

MÜŞTERİLERİN YÜRÜYÜŞ ROTALARI

katılımcı 25'in yürüyüş rotası

katılımcı 11'in yürüyüş rotası

KÜLTÜR-SANAT SEKTÖRÜ ÇALIŞANLARININ YÜRÜYÜŞ ROTALARI